

Vec C-347/21

Návrh na začatie prejudiciálneho konania

Dátum podania:

4. jún 2021

Vnútroštátny súd:

Specializiran nakazatelen säd

Dátum rozhodnutia vnútroštátneho súdu:

3. jún 2021

Obžalovaný:

DD

Ďalší účastníci konania:

Specializirana prokuratura

UZNESENIE

[*omissis*]

- 1 Pre vnútroštátny súd je ťažké posúdiť, ako treba presne chápať rozsudok z 13. februára 2020 vo veci C-688/18, ECLI:EU:C:2020:94, v súvislosti so spôsobom, akým treba odstrániť chybu, ktorá vznikla porušením práva obžalovaného byť osobne prítomný na trestnom konaní, a najmä, či ďalšie a opakované vyšetrovacie opatrenia musia byť vykonané v prítomnosti obžalovaného. Súd si navyše nie je istý, či sa toto právne riešenie aplikuje aj v prípade porušenia práva obžalovaného na obhajobu advokátom.

Z tohto dôvodu je nevyhnutné požiadať Súdny dvor Európskej únie o prejudiciálne rozhodnutie.

Skutkový stav

- 2 Voči DD bola podaná obžaloba kvôli tomu, že bol spolu s ďalšími štyrmi osobami členom organizovanej zločineckej skupiny s cieľom obohatiť sa protiprávnym pašovaním štátnych príslušníkov z tretích krajín (Bangladéš a Irak) do Bulharska, protiprávnou pomocou týmto osobám pri vstupe do krajiny, ako aj prijímaním a platením úplatkov v súvislosti s touto činnosťou, pričom členmi tejto skupiny boli úradníci, keďže traja z obžalovaných, medzi nimi aj DD, boli príslušníkmi „Granichna politsia“ (Hraničná polícia, Bulharsko) na letisku v Sofii; [toto konanie je] trestné podľa článku 321 ods. 3 bodu 2 v spojení s odsekom 2 Nakazatelen kodex (Trestný poriadok, ďalej len „NK“). Navyše bol obvinený z toho, že s cieľom získať finančnú výhodu konkrétnym osobám, MM a RB, poskytol pomoc pri nedovolenom vstupe; toto konanie je trestné podľa článku 281 ods. 2 NK.
- 3 Obžalovaný DD a jeho obhajca, advokát VV, sa dostavili na pojednávanie 15. októbra 2020. Boli vypočutí niekoľkí svedkovia, medzi nimi aj svedok s utajenou identitou č. 263. Advokát VV mal možnosť vypočuť svedka. Z dôvodu pokročilého času sa výsluch svedka odročil na iný deň – 30. november 2020.
- 4 Dňa 27. novembra 2020 bol podaný návrh advokáta VV na odročenie pojednávania, v ktorom uviedol, že sa ešte celkom nezotavil po ochorení vírusom Covid-19.
- 5 V deň pojednávania 30. novembra 2020 podal obžalovaný DD návrh odročiť pojednávanie z dôvodu neprítomnosti jeho advokáta. Napriek tomu súd začal pojednávanie a ďalej viedol výsluch svedka č. 263.

Súd priznal, že tým boli porušené práva obžalovaného DD na zastupovanie advokátom; navyše bolo porušené právo advokáta VV byť prítomný na konaní

a zúčastniť sa na ňom. Za týchto okolností súd rozhodol, že je potrebné pokračovať vo výsluchu svedka tak, že iným účastníkom konania sa poskytla príležitosť, aby ho vypočuli. Zároveň súd objasnil, že svedok bude pozvaný na nasledujúce pojednávanie, aby ho advokát VV mohol vypočuť. Súd vychádzal z toho, že tým odstráni negatívny dopad výsluchu z 30. novembra 2020 v neprítomnosti advokáta VV. Odvolal sa na rozsudok Súdneho dvora Európskej únie vo veci C-688/18.

Výsluch svedka č. 263 pokračoval, pričom prítomní účastníci konania mu kládli otázky. Kópia zápisnice bola zaslaná advokátovi VV. Ďalší termín pojednávania bol stanovený na 18. decembra 2020.

- 6 Dňa 4. decembra 2020 advokát VV predložil kópiu potvrdenia o práceneschopnosti, ktorá potvrdzovala, že nebol schopný dostaviť sa na pojednávanie 30. novembra 2020.

- 7 Dňa 10. decembra 2020 advokát VV predložil doklad, ktorý potvrdzoval ochorenie obžalovaného DD vírusom Covid-19. Podal návrh na odročenie.

Dňa 15. decembra 2020 advokát VV predložil doklad, ktorý potvrdzoval jeho ďalšie zdravotné problémy, ako aj ďalší doklad o chorobe obžalovaného DD. Podal návrh na odročenie.

- 8 Napriek tomu sa pojednávanie 18. decembra 2020 uskutočnilo. Súd opätovne upozornil na to, že sa má vypočuť prítomný svedok JAR, pričom advokátovi VV a obžalovanému DD sa poskytne príležitosť, aby ho vypočuli na nasledujúcom pojednávaní. Súd sa opäť odvolal na rozsudok Súdneho dvora vo veci C-688/18.

Ďalší advokáti akceptovali toto súdne rozhodnutie so značnou kritikou.

Svedok JAR bol vypočutý. Kópia zápisnice bola zaslaná obžalovanému DD a advokátovi VV.

- 9 Ďalšie pojednávanie sa uskutočnilo 11. januára 2021. Na tento termín sa dostavil obžalovaný DD, aj advokát VV.

Advokát VV kritizoval rozhodnutie súdu vykonať pojednávania 30. novembra 2020 a 18. decembra 2020, a uviedol, že boli porušené práva na obhajobu. Súd nesprávne vykladal právo Únie a konkrétne rozsudok Súdneho dvora vo veci C-688/18. Tento rozsudok sa navyše týka neprítomnosti obžalovaného, ale nie neprítomnosti obhajcu. Okrem toho sa týka vnútroštátnej úpravy, ktorá umožňuje pojednávanie v neprítomnosti obžalovaného a jeho advokáta, zatiaľ čo bulharský právny poriadok to zakazuje. Smernica ďalej upravuje minimálny štandard, zatiaľ čo vnútroštátny štandard stanovuje prísnejšie garancie.

O týchto námietkach súd rozhodol, že je naozaj nejasné, či sa právna úprava o ochrane práva obžalovaného byť osobne prítomný na konaní uvedená v rozsudku Súdneho dvora vo veci C-688/18 aplikuje aj na advokáta.

Skonštatoval, že práva obžalovaného DD a advokáta VV byť prítomný na pojednávaní 30. novembra 2020 a 18. decembra 2020 boli porušené, a zastával názor, že toto porušenie by mohlo byť napravené dodatočným výsluchom týchto svedkov. Pritom nesúhlasil s tvrdeniami obhajoby, že vnútroštátne právo ponúka vyššiu úroveň ochrany a aplikovanie práva Únie je preto vylúčené.

Súd rozhodol, že sa má uskutočniť dodatočný výsluch svedka č. 263, ako aj svedka JAR v prítomnosti advokáta VV a obžalovaného DD a potom určiť, či a do akej miery sa porušenie napravilo.

- 10 Na pojednávaní 22. februára 2021 boli vypočutí obaja svedkovia. Obžalovaný DD, ako aj advokát VV boli osobne prítomní a mohli ich vypočuť.

Obžalovaný DD nepoložil žiadne otázky, zatiaľ čo advokát VV kládol otázky len svedkovi JAR. Výslovne uviedol, že nemá žiadne otázky na svedka s utajenou identitou č. 263.

Po tomto vyjadrení sa vo výsluchu svedka č. 263 pokračovalo prečítaním jeho výpovede zo štádia konania pred podaním obžaloby. Ďalší účastníci konania a súd ho vypočuli, obžalovaný DD a advokát VV však nie. Obaja uviedli, že nemajú otázky.

- 11 Na tomto pojednávaní súd zopakoval otázku, či advokát VV považuje za napravené porušenie práva byť osobne prítomný (on a obžalovaný), ku ktorému došlo na pojednávaniach 30. novembra 2020 a 18. decembra 2020 výsluchom svedka JAR a svedka č. 263.

Advokát VV trval na tom, že porušenie nie je napravené, keďže protiprávny procesný úkon nemôže mať legálne právne následky. Zastával názor, že prípustné dôkazy sa môžu predložiť len za prítomnosti všetkých účastníkov konania. Z tohto dôvodu sa toto porušenie má napraviť len opakovaním výsluchu svedkov č. 263 a JAR k otázkam, ktoré boli položené na pojednávaniach 30. novembra 2020 a 18. decembra 2020.

- 12 Súd uviedol, že vzhľadom na náročnosť tejto otázky o tom rozhodne neskôr. Keďže však zastáva názor, že sám nedospeje k presvedčivej odpovedi, rozhodol sa požiadať Súdny dvor Európskej únie o prejudiciálne rozhodnutie.

- 13 Právo Únie

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody (Ú. v. EÚ L 294, 2013, s. 1) (ďalej len „smernica 2013/48“).

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/343 z 9. marca 2016 o posilnení určitých aspektov prezumpcie neviny a práva byť prítomný na konaní pred súdom v trestnom konaní (Ú. v. EÚ L 65, 2016, s. 1) (ďalej len „2016/343“).

Rozsudok Súdneho dvora z 13. februára 2020 vo veci C-688/18, ECLI:EU:C:2020:94.

Vnútroštátne právo

- 14 Článok 55 Nakazateľno procesualen kodex (Trestný poriadok, ďalej len „NPK“) upravuje:

„Obvinená osoba má nasledovné práva: ... zúčastniť sa trestného konania ... mať obhajcu“.

Článok 99 NPK upravuje:

„Obhajca má nasledovné práva: ... zúčastniť sa trestného konania“.

Článok 271 ods. 2 NPK upravuje:

„Súdne pojednávanie sa odročí, ak sa nedostavia nasledovné osoby:

...

2. obžalovaný ...

3. obhajca ...“

Pojednávanie v neprítomnosti obžalovaného je prípustné len vtedy, ak ho nie je možné nájsť alebo s tým pri plnom vedomí situácie súhlasil (článok 269 ods. 3 NPK). Ak sa vo veci koná v neprítomnosti obžalovaného, je obhajoba advokátom povinná (článok 94 ods. 1 bod 8 NPK).

Tieto ustanovenia vnútroštátneho zákona platia pre celé súdne konanie a nie len pre jednotlivé pojednávania.

- 15 Podľa vnútroštátneho práva sa predložením dôkazov (tu: výsluch svedkov) v neprítomnosti obžalovaného a jeho advokáta poruší právo obžalovaného byť osobne prítomný na súdnom konaní a na advokáta.
- 16 Je jasné, že táto chyba v konaní sa môže napraviť len vtedy, ak sa títo svedkovia opäť pozvú a obžalovanému a jeho advokátovi sa poskytne príležitosť ich vypočuť.

Vnútroštátne právo však výslovne neupravuje, aký charakter má tento opätovný výsluch svedkov, najmä či ide o dodatočný alebo opakovaný výsluch.

V prípade dodatočného výsluchu sú naďalej relevantné výpovede, ktoré títo svedkovia podali v neprítomnosti obžalovaného a jeho advokáta. V takomto prípade sa zachovávajú informácie dovtedy získané z odpovedí na otázky ďalších účastníkov konania, ktorí sa dostavili. V prípade ďalšieho výsluchu svedkov obžalovaný a advokát, ktorí sa predtým nedostavili, sú už prítomní a môžu položiť svoje otázky. Tým sa môže ich právo byť osobne prítomný na súdnom konaní a právo na obhajobu advokátom v plnej miere uplatniť.

V prípade opakovaného výsluchu strácajú výpovede, ktoré svedkovia podali v neprítomnosti obžalovaného a obhajcu, svoj význam. V takomto prípade platí, že výpovede boli podané v neprítomnosti obžalovaného a jeho obhajcu. V prípade opakovaného výsluchu svedkov musia svoje otázky položiť nielen obžalovaný a advokát, ktorí boli predtým neprítomní, ale aj ďalší účastníci konania musia opätovne položiť svoje otázky bez ohľadu na ich prítomnosť na predchádzajúcom pojednávaní.

- 17 Vnútroštátne právo výslovne neupravuje otázku, či sa má vykonať dodatočný alebo opakovaný výsluch. Existujú však indície v prospech toho, že vykonanie dodatočného výsluchu je v plnej miere postačujúce.

Článok 348 ods. 3 bod 1 NPK znie takto:

„Porušenie procesných pravidiel je zásadné, ak:

1. viedlo k obmedzeniu procesných práv účastníkov konania a neodstránilo sa“.

Ak by sa malo vychádzať z opakovaného výsluchu, stráca pôvodný výsluch svoj právny význam. Z tohto dôvodu ho súd pri vynesení rozsudku nemá zohľadniť. Preto tento výsluch, ktorý nemá právny význam, nevedie k obmedzeniu procesných práv účastníkov konania.

Ak by sa malo vychádzať z dodatočného výsluchu, právny význam prvého výsluchu sa zachová. Ten sa vykonal v neprítomnosti obžalovaného a obhajcu a preto viedol k obmedzeniu ich procesných práv. Opätovným výsluchom tých istých svedkov, pri ktorom obžalovaný a jeho advokát môžu vypočuť svedkov, sa odstráni porušenie procesných pravidiel.

Z tohto hľadiska ustanovenie článku 348 ods. 3 bodu 1 NPK – vzhľadom na skutkový stav vo veci samej – platí len pre dodatočný a nie opakovaný výsluch. Ustanovenie vyžaduje určitú kvalitu opätovného výsluchu tých istých svedkov, ktorá spočíva v tom, že sa obžalovanému a jeho advokátovi, ktorý na predchádzajúcom výsluchu neboli prítomní, poskytne komplexná príležitosť na výsluch. Ak sa takáto príležitosť poskytne, predchádzajúce porušenie sa odstráni.

- 18 Prejudiciálne otázky

Je zaručené právo obžalovaného byť osobne prítomný na súdnom konaní podľa článku 8 ods. 1 v spojení s článkom 10 ods. 1 a odôvodnením 44 smernice 2016/343, ak na osobitnom pojednávaní bol vypočutý svedok v neprítomnosti obžalovaného, obžalovaný však na nasledujúcom pojednávaní mal príležitosť vypočuť tohto svedka, avšak vyhlásil, že nemá žiadne otázky, alebo sa pre zaručenie práva byť osobne prítomný na súdnom konaní vyžaduje úplné opakovanie tohto výsluchu, vrátane opakovania otázok ostatných účastníkov konania, ktorí boli prítomní pri prvom výsluchu?

Je zaručené právo na obhajobu obhajcom podľa článku 3 ods. 1 v spojení s článkom 12 ods. 1 smernice 2013/48, ak na dvoch osobitných pojednávaniach boli v neprítomnosti obhajcu vypočutí dvaja svedkovia, ale na nasledujúcom pojednávaní mal tento obhajca príležitosť vypočuť oboch svedkov, alebo je pre zaručenie práva na obhajobu obhajcom nevyhnutné, aby sa tieto oba výsluchy, vrátane otázok ďalších účastníkov konania z prvého výsluchu, zopakovali v plnom rozsahu a obhajca, ktorý bol neprítomný na oboch predchádzajúcich pojednávaniach, mal navyše príležitosť položiť svoje otázky?

Odôvodnenie návrhu na začatie prejudiciálneho konania

19 O prvej otázke:

V rozsudku vo veci C-688/18, ECLI:EU:2020:94, Súdny dvor v bodoch 47 a 48 uviedol, že nejde o porušenie práva obžalovaného byť osobne prítomný na súdnom konaní, ak síce nebol prítomný na pojednávaní, následne sa však úkony vykonané v jeho neprítomnosti zopakovali v jeho prítomnosti.

Za týchto okolností však nie je jednoznačné, ako Súdny dvor chápe požiadavku opakovania týchto úkonov. Konkrétne, či je nevyhnutné, aby sa opakoval celý výsluch (to znamená, že predtým prítomní účastníci konania, ktorí svoje otázky už položili, položia ešte raz rovnaké otázky a potom môže svoje otázky položiť predtým neprítomný obžalovaný), alebo či sa pojednávanie má opakovať len v súvislosti s ochranou práv neprítomného obžalovaného (to znamená, že predtým neprítomný obžalovaný dostane príležitosť na výsluch).

Na jednej strane hovorí Súdny dvor v bode 47 o „dodatočnom výsluchu svedka“ („further examination“, „l’audition supplémentaire“), čo svedčí v prospech toho, že predchádzajúci výsluch si zachováva svoju platnosť.

Na druhej strane Súdny dvor v bode 48 hovorí o „zopakovaní“ („has had repeated ... the steps“, „la réitération“), čo svedčí v prospech toho, že predchádzajúci výsluch stráca svoju platnosť.

Súdny dvor navyše vo výroku uvádza: „najmä uskutočnením dodatočného výsluchu svedka, ...“ („to repeat those steps, in particular by conducting a further

examination“, „a réitérer lesdits actes, notamment en procédant à l’audition supplémentaire“). Následne Súdny dvor spája zopakovanie celkom jednoznačne s dodatočným výsluchom. Zároveň zostáva nejasné, aký význam Súdny dvor pripísal použitým pojmom, keďže podľa vnútroštátnej právnej terminológie sú „opakovaný výsluch“ a „dodatočný výsluch“ rôzne, navzájom sa vylučujúce pojmy.

- 20 Preto prvá otázka smeruje k objasneniu toho, či vykonanie „dodatočného výsluchu“ spĺňa požiadavky článku 10 ods. 1 smernice 2016/343 alebo či sa má vykonať „opakovaný výsluch“ (pozri bod 16 vyššie), aby sa porušenie práva obžalovaného podľa článku 8 ods. 1 smernice 2016/343 byť prítomný na pojednávaní považovalo za riadne odstránené.

- 21 Je potrebné uviesť odôvodnenie 44 smernice 2016/343, ktoré konkretizuje obsah požiadavky „primeraných a účinných opravných prostriedkov“.

Má sa pod „primeranými a účinnými opravnými prostriedkami“ chápať to, že obžalovaný, ktorý bol neprítomný na predchádzajúcom pojednávaní, musí dostať príležitosť položiť svoje otázky, alebo že sa k tomu má poskytnúť príležitosť všetkým účastníkom konania, vrátane tých, ktorí boli prítomní na predchádzajúcom pojednávaní?

Najmä: Platia tieto opravné prostriedky len pre účinky na právne postavenie obžalovaného, ktorého právo byť prítomný na súdnom konaní bolo porušené, keďže len v jeho prípade „sa obnoví také postavenie, aké by mal keby nebolo došlo k porušeniu“ (odôvodnenie 44)? Alebo platia opravné prostriedky aj pre účinky na právne postavenie ďalších účastníkov konania, ktorých právo byť prítomný na súdnom konaní nebolo porušené?

- 22 Pre objasnenie: V prípade vykonania „dodatočného výsluchu“ (pozri bod 16 vyššie) môžu ďalší účastníci konania, ktorí boli prítomní na predchádzajúcom pojednávaní, rovnako klásť otázky, ale ide o nové otázky a nie o opakovanie starých, už položených otázok. Tieto nové otázky sú vyjadrením ich práva na účasť na súdnom konaní a nie vyjadrením „primeraných a účinných opravných prostriedkov“ v prípade porušenia tohto práva.

Po tom ako advokát VV v konaní vo veci samej ukončil výsluch svedka č. 263 a obžalovaný vyhlásil, že nemá vlastné otázky, ďalší účastníci konania svedkovi položili viacero nových otázok v súvislosti s faktickým vývojom konania, a to prečítaním výpovede svedka č. 263 v štádiu pred podaním obžaloby (pozri bod 10 vyššie). Riešenie prostredníctvom „dodatočného výsluchu“ ako účinného opravného prostriedku teda nevedie k tomu, že je vylúčená možnosť ďalších účastníkov konania položiť svedkovi nové, dodatočné otázky.

- 23 O druhej otázke:

Tá znie rovnako ako prvá, týka sa však práva na prístup k obhajcovi podľa článku 3 ods. 1 smernice 2013/48. Je jasné, že toto právo bolo v konaní vo veci

samej porušené, keďže sa pojednávania 30. novembra 2020 a 18. decembra 2020 (kedy boli vypočutí obaja svedkovia) vykonali v neprítomnosti advokáta VV, čo viedlo k tomu, že právo obžalovaného DD na obhajobu advokátom sa neuplatnilo.

Vzniká preto otázka o podstate účinného opravného prostriedku podľa článku 12 smernice 2013/48, a síce, či je preto nevyhnutné vykonanie „dodatočného výsluchu“ alebo „opakovaného výsluchu“ oboch svedkov (pozri bod 16 vyššie).

Navyše je sporné, či pre zaručenie práva obžalovaného DD na obhajobu advokátom VV bolo dostatočné, aby mal na novom pojednávaní 22. februára 2021 príležitosť vypočuť oboch svedkov, alebo či by na novom pojednávaní popri jeho výsluchu svedkov bolo nevyhnutné, aby ďalší účastníci konania (iní štyria obžalovaní a ich advokáti) zopakovali všetky už položené otázky z pojednávania 30. novembra 2020 a 18. decembra 2020.

Vyššie uvedené platí aj v súvislosti s touto otázkou.

24 Relevantnosť odpovede Súdneho dvora

Námietky advokáta VV nesmú zostať nezohľadnené. V skutočnosti necháva rozsudok Súdneho dvora vo veci C-688/18 priestor pre rôzne výklady a týka sa práva obžalovaného byť prítomný na súdnom konaní, ale nie práva jeho advokáta na účasť na konaní.

Preto by vnútroštátny súd mal po tom, ako Súdny dvor odpovie na jeho otázky, jasno, či procesnými úkonmi, ktoré v konaní vo veci samej vykonal 22. februára 2021, bolo odstránené porušenie práva obžalovaného DD a jeho advokáta VV byť prítomný na trestnom konaní alebo či naopak ochrana ich práv vyžaduje vykonanie nového výsluchu, pri ktorom sa opäť majú položiť otázky, ktoré položili ďalší účastníci počas pojednávania 30. novembra 2020 a 18. decembra 2020.

[omissis]